

En forsvarers erfaringer og betragtninger vedrørende betingede domme

*Foredrag ved Dansk Kriminalistforenings årsmøde
i København den 11. december 1969¹⁾*

Af højesteretssagfører HANS BRØCHNER

Næst at takke bestyrelsen for Kriminalistforeningen, fordi den har indbudt en advokat fra en af landets fjerneste egne til at tale her i foreningen, vil jeg sige, at jeg var en smule beklemt i sin tid ved at sige ja til opfordringen. Og jeg er det sådan set endnu mere idag ved at stå ansigt til ansigt med denne lærde specialistforsamling. Jeg skal nemlig ikke lægge skjul på — det ville også være dumt at gøre det, for det vil nok blive røbet i aftenens løb —, at jeg er ikke videnskabeligt arbejdende jurist, aldrig har været det og heller ikke prætenderer at være det. Jeg har ikke på nogen måde systematisk studeret strafferet, strafferetsteorier, strafferechtspleje, kriminologi, kriminalpsykologi, kriminalstatistik eller andre discipliner. Jeg har i væsentligt omfang interesseret mig for, hvad der er kommet frem på disse områder, fordi jeg som forsvarer i den konkrete sag muligt derigennem kunne få stof til støtte for de betragtninger, jeg kunne ønske at fremføre.

Formanden bedyrede, at det man gerne ville have var en praktiserende forsvarers syn på betingede domme — og en formentlig ikke helt uerfaren forsvarers; og helt uerfaren kan jeg vistnok sige, jeg ikke er: om nogle få måneder har jeg været beskikket forsvarer i 30 år.

Det blev desuden sagt, at måske kunne mine praktiske betragtninger give anledning til en diskussion. Det skulle glæde mig meget, om det blev tilfældet. Det må imidlertid erkendes, at emnet betingede domme kan friste til almindeligheder og banaliteter. Jeg er da heller ikke sikker på, at jeg undgår at komme med sådanne. Men jeg vil forsøge i hvert fald på enkelte punkter at stille mine synspunkter og teser en lille smule skarpere op, end jeg inderst inde mener kan holde — netop med henblik på at få en diskussion igang; at være en lille smule provo kan undertiden være gavnligt til det formål.

På denne baggrund giver jeg mig altså i lag med emnet; så må både De og jeg give os vor skæbne i vold.

¹⁾ Hovedpunkter af den efterfølgende diskussion er gengivet nedenfor s. 234 ff.

Det er ikke selve spørgsmålet om de betingede dommes berettigelse i det hele taget, der skal diskuteres. Der er vel næppe nogen, der vil bestride, at de betingede domme er et nyttigt og nødvendigt led i vor strafferet.

Herefter har der meldt sig to problemer for mig:

1) Bruger vi de betingede domme på den rigtige måde? Og dette spørgsmål kan atter deles op i to underafdelinger: Er der tilfælde, hvor vi ikke benytter dem, men burde gøre det? Og omvendt: Kan det tænkes, at der er tilfælde, hvor vi bruger de betingede domme for meget?

2) Formen for de betingede domme. Det vil sige på den ene side spørgsmålet, om man skal have en dom uden straffastsættelse, en dom med straffastsættelse eller eventuelt en kombineret dom. Og på den anden side spørgsmålet om betingelsernes indhold.

Jeg vil imidlertid væsentligst beskæftige mig med, *hvornår betinget dom bør, eventuelt ikke bør, anvendes*. Formen, indholdet, betingelserne vil jeg lade ligge.

Jeg har så overvejet, hvordan jeg skulle gribe emnet an, og har — måske fordi jeg er forsvarer — bestemt mig til at lægge det lidt casuistisk an. Jeg vil fremdrage nogle grupper af retssager og personer for at belyse udfra praksis, hvordan der er dømt, og hvordan der efter min opfattelse *burde være dømt*. Det er en opdeling efter sagernes art — straffelovens paragraffer, om man vil — og til en vis grad efter personer. Og så håber jeg der lidt efter lidt vil danne sig et mønster, som viser hvad jeg har i tankerne.²⁾

Pladstyverier

I den første gruppe af sager vil jeg tage mit udgangspunkt i en sag, hvor jeg var forsvarer for Højesteret. Det var i 1961, og dommen — en pladstyveridom — er refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1962, s. 35.

Det var en 36-årig hidtil ustraffet faguddannet værftsarbejder, der havde gjort sig skyldig i nogle idiotiske tyverier på sin arbejdsplads. Han var gift og havde to børn på 9 og 5 år. Han havde gennem en årrække haft fast arbejde enten på det ene eller det andet af Aalborgs to skibsværfter og sad for så vidt i betryggede økonomiske kår, så han ikke af den grund behøvede at begå tyveri. Det var som sagt idiotiske tyverier: askebægre, håndredskaber, en boremaskine, en fotografiapparat taske o. lign., taget

²⁾ Efter udarbejdelsen af dette foredrag har statsadvokat Per Lindegaard offentliggjort en oversigt over Højesterets praksis siden 1961 med hensyn til valget mellem betinget og ubetinget straf, se Ugeskrift for Retsvæsen 1970 B, s. 175 ff.

fra de skibe, hvor han havde udført reparationsarbejde, ialt til en værdi der ikke oversteg 2.200 kr., fordelt på ikke mindre end 23 enkelttyverier — altså under 100 kr. i gennemsnit. Han gjorde ikke noget af det i penge og havde ikke brug for det under fuskarbejde i sin fritid, han lagde det simpelthen på en hylde i sin kælder for eventuelt senere at kunne bruge det. Højesteret understregede i sin dom, at hverken forsvarer eller anklager havde ønsket ham mentalundersøgt. Da tyverierne var opklaret, blev det stjålne tilbageleveret; det, som ikke kunne tilbageleveres til de bestjålne — fordi han ikke kunne sige, hvilke skibe han havde stjålet det på, og skibene forlængst var ude på de syv have — blev afleveret til politiet som hittegods. I et enkelt tilfælde blev han dømt til at betale erstatning, og inden 8 dage efter underrettsdommen havde han betalt hele erstatningsbeløbet. Denne mand fik ved underretten 8 måneders betinget fængsel, under henvisning til, at han var ustraffet, og til hans personlige forhold. Landsretten stadfæstede dommen. Men Højesteret ændrede den til 6 måneders ubetinget fængsel under hensyn til tyveriernes antal og deres beskaffenhed. Dommene i alle tre instanser var enstemmige.

Jeg erkender, at højesteretsdommen gik mig på. Jeg syntes — og synes den dag idag —, at den var urimelig hård, selvom jeg naturligvis må indrømme, at min indstilling i nogen grad er påvirket af den personlige forbindelse, jeg under sagen fik med den pågældende og hans familie. Vi søgte benådning, og sammen med en repræsentant for Dansk Forsorgsselskab, som i parentes bemærket fra første færd i alle tre instanser var gået stærkt ind for en betinget dom, gik jeg i audiens hos justitsministeren — hvilket er noget, der vistnok relativt sjældent sker — for mundtligt at underbygge benådningsandragendet. Ministeren — det var Hans Hækkerup — sagde ved den lejlighed noget til mig, som gjorde et stærkt indtryk på mig. Han sagde nogenlunde følgende: „Den mand kan vi ikke benåde. Pladstyverier er en mare for arbejdspladserne, en belastning for arbejdsgiverne, der lider tab, og for arbejdskammeraterne, der lever utrygt og under mistanke. Arbejdspladstyverierne bliver sjældent opdaget, og når vi for engangs skyld“ — nu beder jeg Dem lægge mærke til udtrykket — „får skovlen under en pladstyv, skal han også mærke, at han bliver straffet!“

Naturligvis er der noget rigtigt i det, ministeren her sagde. Men det forekommer mig unægteligt, at det i højere grad var den øverste anklagemyndighed, der talte, end udøveren af den kongelige benådningsret. For mig kom oplevelsen til at stå som et skoleeksempel på, hvordan den enkelte mand — i dette tilfælde en lille mand — kan komme i klemme mellem på den ene side det, som specialprævention og humanitet kan nøjes med, og på

den anden side det, som generalpræventionen og hensynet til forbrydelsens grovhed af andre menes at kræve. Både Højesterets dom og ministerens udtalelse er, synes jeg, i udpræget grad båret af generalpræventive betragtninger, vel at mærke generalpræventionen i det jeg vil kalde snævrere forstand, hvorved jeg forstår, hvad man mener, at forholdene på den bestemte arbejdsplads, altså i dette tilfælde Aalborg værft, kræver. Generalprævention i bredere forstand, nemlig fastslåelsen af en bestemt retsopfattelse eller moral, understregning af samfundets retsbevidsthed, kan næppe kræve en ubetinget dom i et tilfælde som det her nævnte.

Man kan diskutere — og diskutere til dommedag —, om den generalpræventive virkning af en betinget dom er mindre end af en ubetinget. Bevis i så henseende kan man vist aldrig føre. Det ville i virkeligheden kun kunne føres, hvis man tænkte sig, at der samtidig på Aalborg og Helsingørs værft blev begået ensartede pladstyverier, og man det ene sted gav betinget og det andet sted ubetinget dom, og man så det følgende år førte kontrol med, hvilke pladstyverier der blev begået det ene og det andet sted. Så havde man måske et bevis. Men nu kan vi ikke bevise noget. All, hvad der siges på dette som på en del andre straffetretlige områder, er kun bygget på fornemmelser, gætterier og gisninger.

Men mon det er meget galt at sige, at i ethvert tvivlstilfælde bør reaktionen være den for den tiltalte mildest mulige? Og det forekommer mig, at der i allerhøjeste grad må være tvivl om, hvorvidt generalpræventionen nu også kræver ubetinget dom i et tilfælde som det foreliggende. Jeg tror personlig, at den allerstørste generalpræventive virkning ligger i, at den pågældende i det hele taget bliver opdaget, bliver afhørt af politiet, at han måske sidder en kort tid i varetægt, og at han bliver dømt og omtalt — ganske vist måske uden navns nævnelse — i den lokale avis, og at alle på arbejdspladsen, i fagforeningen og kvarteret ved, at han er en mand, der er blevet grebet i pladstyveri, — samt at han måske af den grund har måttet forlade sin arbejdsplads. Jeg tror, det er nogenlunde ligegyldigt, om straffen er betinget eller ubetinget — og så må det være den betingede dom, der har præferencen.

Dommen fra 1961 var vel ikke den første, men i alt fald en af de første, efter at de nye regler om betingede domme blev indført i 1961. Den strenge praksis, dommen giver udtryk for, har Højesteret fulgt i årene derefter, og med den også anklagemyndigheden og — i hvert fald indtil for relativt nylig — også de underordnede domstole. På det allersidste har Højesteret afsagt to domme, der går i en vis mildere retning, men de er, synes jeg, så specielle og ledsaget af sådanne præmisser, at jeg ikke tør tage dem som udtryk for en ny linie. Så er det ganske vist blevet be-

rettet for mig, at i hvert fald visse underretter er kommet ind på i pladstyverisager at give betingede domme kombineret med bøde, uden at anklagemyndigheden har appelleret.

Lad mig sige lidt om de to domme fra den nyeste tid, hvor Højesteret har givet betinget dom. Den seneste står i UfR 1969, s. 129. Her var det en 36-årig ustraffet arbejder, der havde stjålet kabeldele o. lign. til en værdi af 269 kr. sammen med en anden mand; der var altså, omend i ringe format, tale om et komplot, hvad der plejer at være en skærpende omstændighed. De havde solgt udbyttet, bly og kobber i de stjalne kabelstykker. Underretten gav betinget dom med udsat straffastsættelse, mens landsretten dømte ubetinget på grund af tyveriernes ikke ubetydelige omfang og den aktivitet, der var udvist for afsætning af det stjalne, i overensstemmelse med, hvad Højesteret tidligere havde fastslået. Men Højesteret gav betinget dom, idet man lagde vægt på, at det stjalne havde ringe værdi og havde ligget i skrotdynger, og på, at den pågældende var ustraffet, samt på hans personlige forhold. Det er muligt, at denne dom indleder en ny praksis. Men jeg er ikke helt sikker på det.

I den næstsidste dom — UfR 1968, s. 437 — var det en 58-årig kvindelig tobaksarbejderske, der på sin arbejdsplads havde stjålet 215 cigaretter af en ubandaroleret værdi på 5 kr., men en værdi i udsalg på 70 kr. Hun havde en ugentlig fritildeling på 200 cigaretter og kunne på sin arbejdsplads i pauserne ryge så meget hun ville. Desuden var hun tidligere straffet. Underret og landsret idømte 30 dages ubetinget fængsel, helt i overensstemmelse med tidligere tobakstyveridomme. Men Højesteret lagde vægt på det stjålne ringe værdi og på hendes personlige forhold og idømte 30 dages betinget fængsel samt en bøde på 300 kr. Jeg skal lade det være usagt, om Højesteret har ladet sig lede af, at det drejede sig om en kvinde — kvinder får jo erfaringsmæssigt procentuelt flere betingede domme end mænd. Jeg skal også lade det være usagt, om det skyldtes, at den pågældende havde en særdeles charmerende kvindelig forsvarer.

Det er en lille smule svært for mig at få denne dom til at stemme med tidligere tobakstyveridomme, i 1966 og 1964, altså ganske få år før. I UfR 1966, s. 428 har vi en dom, hvor en 35-årig ustraffet tobaksarbejder får 30 dages ubetinget fængsel for at have stjålet 3.000 cigaretter af en ubandaroleret værdi på 91 kr. Både underret og landsret havde givet 60 dages betinget fængsel. Men Højesteret skærpede altså til ubetinget fængsel. Jeg kan ikke helt se, at der skulle være en sådan forskel på 215 og 3.000 cigaretter, at det skulle kunne forklare denne kæmpeforskel i strafudmålingen. Men det er måske, fordi Højesteret er kommet til bedre erkendelse og nu på disse områder er begyndt at dømme anderledes end tidligere.

UFR 1964, s. 792 drejede sig om en hidtil ustraffet 57-årig mandlig tobaksarbejder, der i 34 år havde været på den pågældende arbejdsplads, og som nu i et enkeltstående tilfælde havde stjålet et ukendt kvantum tobak. Underret, landsret og Højesteret gav 30 dages ubetinget fængsel, Højesteret dog med dissens fra 3 dommere, der understregede den pågældendes gode personlige forhold, samt at det var et enkeltstående tilfælde, og at det var varer af ringe værdi.

Lad mig, for at undgå enhver misforståelse, sige, at jeg ingenlunde vil gå ind for, at der for så vidt angår pladstyverierne skal være en „ret“ til ved første gang begåede forseelser at få betinget dom, således som det i virkeligheden er tilfældet for en række andre berigelsesforbrydelser. Det jeg klager over er, at man tilsyneladende indtil for ganske nylig unuanceret i pladstyverisagerne, af hensyn til generalpræventionen, hvis virkning jeg ikke anerkender i samme omfang, som anklageren gør det, så at sige udelukker en betinget dom for den ellers pæne mand, hvis personlige forhold kunne tale for betinget dom.

Stillingsunderslæb

Behandlingen af pladstyverisagerne står så meget grellere, så meget urimeligere, når vi sammenligner med en anden form for berigelsesforbrydelser, som egentlig ligner pladstyverierne, nemlig stillingsunderslæb. I disse sager synes der at være en udpræget tendens til at give betinget dom, selvom der kan være tale om meget store beløb, der underslæbes. Fra de senere år vil jeg nævne nogle enkelte domme.

I 1968 (UFR 1968, s. 53) begik en 30-årig bestyrer af et postindleveringssted i løbet af 4—5 måneder forhålingsunderslæb med et slutresultat på netto 15.000 kr. Han beholdt, så vidt jeg har forstået dommen, sin stilling som bestyrer af postindleveringsstedet og lovede af sin løn at betale det underslæbte beløb tilbage. Han fik 8 måneders betinget fængsel af Højesteret, med dissens for 6 måneder ubetinget.

Så er der et par Vestre Landsret domme. I UFR 1967, s. 863 berettes om en 37-årig ustraffet kommunesekretær, som tog 2.000 kr. i kommunens pengeskab, hvortil han havde nøgle. Noget sådant forekommer mig i hvert fald lige så groft som at begå et pladstyveri. Han blev afskediget. Han var gift, havde 3 børn på 4, 7 og 12 år. 6 måneders betinget fængsel.

Vi har en anden dom fra 1967, UFR 1967, s. 376. En 35-årig kassererske på et statshospital underslæbte i en række portioner ialt 15.000 kr. Hun fik 8 måneders betinget fængsel. Det skal dog tilføjes, at der var personlige forhold, der kunne spille stærkt ind her, idet den pågældende led af eftervirkningerne af polio.

I UFR 1966, s. 751 refereres en sag om en mejeribestyrer, der

over en årrække underslæbte 10.000 kr. Da det opdagedes, betalte han indenfor 8 dage beløbet tilbage. Han fik 8 måneders betinget fængsel.

Jeg skal ikke kritisere disse domme. Jeg synes, de er rigtige. Men jeg fremhæver den grelle modsætning mellem disse stillingsunderslæbssager til store beløb og pladstyverisagerne, der i almindelighed drejer sig om betydelig mindre beløb. Og jeg ville sådan set ikke fortænke en udenforstående i, hvis han tror, der ligger sociale hensyn bag. Den lille mand bliver knaldet, men flipmanden bliver det ikke. Jeg er klar over, at flipmanden ofte bliver hårdt ramt på andre måder. Han mister sin stilling, og som flipmand, om hvem der indhentes oplysninger fra tidligere stillinger, har han svært ved at få en ny. Noget tilsvarende gælder ikke for pladstyven. Men alligevel!

Socialbedrageri

Så er der en gruppe sager, hvor der efter min mening gives helt urimeligt hårde straffe, fuldstændig på linie med pladstyverisagerne. Er man i denne bås, er det nærmest umuligt at få andet end en ubetinget dom. Det er socialbedragerisagerne. Det er i disse sager, ligesom i pladstyverisagerne, som om man hele tiden kan høre anklageren: „De ubetingede straffe er nødvendige, for at man kan få dæmmet op for disse forbrydelser“. Ser man de trykte domme fra årene 1964—68 igennem, viser det sig, at de allesammen er ubetingede: fængsel i 3 måneder, 5 måneder, 60 dage, og i et enkelt tilfælde 6 måneder, hvor 4 blev gjort betinget. Jeg skal ikke komme ind på disse domme. Jeg skal afholde mig fra populære betragtninger — som der dog vil være et vist hold i —, som at den lille mand, socialbedrageren, dømmes meget hårdt, mens den velhavende mand, der laver skattesvig, ikke dømmes nær så hårdt. Det skal jeg lade være med. Det er jo et politisk spørgsmål — selvom det måske er lidt demagogisk at sige det.

Men så er der en højesteretsdom — UfR 1965, s. 105 —, som jeg må sige, at jeg oprigtigt talt ikke forstår. Den er bemærkelsesværdig. Det var to ægtefæller på 61 og 66 år, der begge ved Højesteret fik ubetinget fængsel i 60 dage. Manden havde fuld invalidepension. Begge var ustraffede. Man forstod, at konen havde haft rengøringsindtægter, og af den grund havde manden uberegtiget oppebåret 1400 kr. i én periode og 3.000 kr. i en anden; de 1400 kr. viste sig dog strafferetligt at være forældede. Her gav både underretten og landsretten 6 måneders betinget fængsel, dog at en dommer i landsretten stemte for 3 måneder ubetinget. Højesteret gav 60 dages ubetinget fængsel til begge, men med 1 dissens for betinget dom. Den ubetingede dom var begrundet med forbrydelsens art og omfang.

Jeg tror ikke, det er nødvendigt på dette område, indenfor socialbedragerisagerne, at gå frem efter en så streng målestok, som der tilsyneladende her er anlagt. De mennesker, der gribes i socialbedragerier, behøver ikke andet end en betinget dom for fremtidig at holde sig fra den slags. Specialpræventionen kræver, så vidt jeg kan se, ikke andet. Og generalpræventionen tror jeg ikke har så stor betydning på dette område, ikke mindst fordi det er en art af forbrydelser, som det er relativt let at opklare, i modsætning til pladstyverisagerne, hvor genstanden kan være handlet flere gange, efter at tyveriet er begået, således at det er svært at efterspore, hvem det var, der stjal. Socialbedragerisagerne vil kunne opklares selv efter års forløb; papirerne, ansøgningerne o.s.v. ligger på socialkontorerne. I disse sager vil betinget dom være akkurat lige så generalpræventivt virkende som ubetinget dom.

Og man kan — synes jeg i hvert fald — heller ikke sige, at samfundets retsbevidsthed kræver, at to gamle mennesker på 61 og 66 år skal have en ubetinget dom for deres socialbedrageri.³⁾

Sædelighedssager og voldssager

Jeg havde egentlig tænkt mig også at ville sige noget om sædelighedssagerne. Men som jeg kiggede på domsmaterialet, opdagede jeg, at sædelighedssager er noget af det mest varierede, der eksisterer; det er næsten umuligt at drage paralleller her, de er så individuelle, at jeg opgav at tage dem med. Det eneste jeg vil bemærke er, at jeg med glæde har konstateret, at domstolene i den senere tid synes at have taget et vist hensyn til, at nogle sædelighedsforbrydere er, jeg havde nær sagt: lokket ud i det, og har indført en vis mildhed i de sager, som man med et pudsigt udtryk betegner som „forberedt voldtægt“.

I de almindelige voldssager, overtrædelser af § 244, stk. 4, jfr. stk. 2 og stk. 3, er det også meget vanskeligt at få en betinget dom; det er kun sket i ganske få tilfælde. Jeg erkender, at jeg som forsvarer i sådanne sager ikke har noget ønske om at få den nuværende praksis ændret. Indenfor mit erfaringsområde drejer de fleste af disse sager sig om unge mennesker, der i en vis spirituspåvirket tilstand og under indtrykket af en — i regelen indbildt eller overdrevet — fornærmelse efter et bal på landet el. lign. overfalder andre — de skal vise deres mandlige muskelpåvirkning. Jeg har også som forsvarer svært ved at goutere den slags og af fuldt hjerte gå ind for betinget dom. Noget andet er, at man måske i disse sager, som iøvrigt i det hele taget overfor unge mennesker — det vender jeg senere tilbage til — i højere grad

³⁾ Efter foredragets afholdelse er nu afsagt to betingede socialbedrageridomme ved Højesteret, UfR 1970, s. 637 og 639.

end hidtil kunne benytte kombinationsdomme, således at de pågældende, der altså udøver vold på andre mennesker, på deres egen krop kom til at mærke, at de bliver straffet.

Spritbilistsager

Der er en anden gruppe af sager, som jeg gerne vil komme ind på. Jeg erkender, at området måske ligger lidt i udkanten af det, man skulle kunne vente sig, jeg ville sige noget om. Når jeg gør det, er det fordi det drejer sig om den største enkeltgruppe af alle de sager, jeg møder i som beskikket forsvarer. Det er spritbilistsagerne. De udgør størstedelen af de sager, jeg får som forsvarer.

I disse sager forekommer det mig, at vore domstole er havnet i en stivhed, i tabellariske afgørelser, der ikke er domstolene værdige. De arbejder her efter et kasseapparat-system: man slår på nogle bestemte taster — 1 promille, 2 promille, 3 promille; intet uheld, lille uheld, stort uheld —, så slår man på en ny tast, og så kommer der en bon ud, der viser, hvad dommen skal være. Domstolene har sådan set gjort sig selv overflødige her! Der er nogle, der hævder, at disse domme repræsenterer den højeste retfærdighed og lighed for loven: en ensartet praksis. Det er efter min mening ikke rigtigt. Man kan heller ikke begrunde praksis med — det ville i hvert fald være aldeles uværdigt —, at det er en let metode for domstolene; det kan jo ikke være det, man skal anlægge en praksis efter. Og det er ikke retfærdighed at udregne noget efter en tabel, efter et skema; retfærdighed har ikke spor med matematik at gøre. Retfærdighed er at vurdere, at afveje efter sagens og individets samtlige forhold.

Hvorfor gives der aldrig betinget dom i disse sager? Det skulle dog kunne lade sig gøre. Jeg tror ikke, det ville nedbryde nogen form for respekt eller nogen special- eller generalpræventiv virkning, og det ville ikke krænke samfundets almindelige retsbevidsthed, tværtimod. I disse sager kan der som i alle andre være specielle omstændigheder ved handlingen eller ved den enkelte persons forhold, der retfærdiggør en anden straf end den, man efter den nuværende praksis helt fast idømmer. Lad mig give et par eksempler.

Den bilist, der i en sen nattetime på en ubefærdet bivej på landet lister sig hjem fra en middag og bliver taget på en rutine-razzia med en lidt for høj promille, straffes ganske på samme måde som den mand, der med samme promille kører afsted i myldretiden i en stor by.

Og den bilist, der efter en middag eller soldetur om aftenen kører hjem i taxa — som altså har taget konsekvensen af, at han har fået for meget at drikke — og derefter har fået flere timers søvn og står op den næste morgen, befinder sig godt, tager et

koldt brusebad og kører veloplagt til sit arbejde, bliver indblandet i et uheld og viser sig at have lidt for høj promille, — han får nøjagtig samme straf, som hvis han om aftenen med samme promille var kørt direkte fra selskabet og hjem i sin bil. Jeg kan ikke se det retfærdige i, at disse to skal dømmes nøjagtig ens.

Hvorfor kan der ikke i disse sager idømmes betinget dom? Når man idømmer de strenge straffe også i småsager: flytning af bil på parkeringsplads o. lign., eller ved „forsøg“, idet den pågældende ikke har nået at køre, virker det urimeligt.

Hvorfor tager man ikke hensyn til den enkelte lovovertræders individuelle forhold, som man gør det i alle andre sager? Man kunne f. eks. tage hensyn til, at bilisten er blevet invalid ved den pågældende ulykkeskørsel, eller at han er det i forvejen.

Jeg var i sidste uge forsvarer for en ung mand, som en nat ved midnatstide havde kørt med for høj promille fra en kro sammen med en kammerat. De kørte hen til en tredie, hvor de fik yderligere noget at drikke. Da de kørte derfra, førte kammeraten bilen, han kørte i grøften, bilen væltede og kom i brand. Kammeraten brændte ihjel, og „min“ mand fik ret alvorlige brandsår og chock; han forlod stedet og gik i seng. Først flere timer efter, den næste formiddag, var man klar over, at det var ham, der havde været med i bilen. Mange timer efter undersøgte man promillen; man regnede ud og regnede tilbage, og det endte med, at man i virkeligheden ikke kunne sige noget om, hvor stærkt påvirket han havde været, men kun at folk i den situation plejer at være så og så stærkt påvirket. På det grundlag rejste man tiltale mod ham. Han blev imidlertid frifundet på grund af bevisets stilling. Men hvis det var konstateret, at han havde haft for høj promille, havde han ganske givet fået 20 dages ubetinget hæfte og mistet kørekortet i 2 år. Er det ikke forkert? Kunne man ikke dér have taget hensyn til, at han var blevet forbrændt og have lidt en hel del på anden måde? Hvis han havde begået forsøg på tyveri, havde domstolene givet en betinget dom. Hvorfor kan man så ikke gøre det overfor spritbilisten? Hvorfor tager man ikke hensyn til, om afsoning af sprit-dommen eventuelt kan komme til at påvirke hans sociale placering: han kan miste sin stilling som chauffør, eller han kan gå glip af et avancement. Der er visse steder, specielt indenfor militæret og i visse etater, hvor man siger som så: En betinget dom kan vi acceptere, men skal manden afsone straf — ligegyldigt hvad det er for — er det udelukket at antage ham som aspirant eller at lade ham avancere. Jeg synes, det er helt urimeligt, at man arbejder med en sådan stivhed på dette område.

Jeg er ganske klar over, at man på enkelte områder ikke følger denne stive kurs. De ganske unge, de 15—18-årige, bliver ikke dømt på samme måde. De 15—16-årige får bøder, og til de 17-årige bliver der, efter hvad jeg har fået at vide, i almindelighed

givet betinget dom. Det må vel være udfra den betragtning, at de unge ikke kan tåle at afsone 20 dage. Jeg er nu ikke helt sikker på, at det er rigtigt. Jeg er ikke sikker på, at det er forsvarligere at lade en 18-årig afsone end en 17-årig. Jeg kan ikke se nogen konsekvens i, at så snart de unge er fyldt 18 år, bliver de behandlet efter domstolenes helt stive og uretfærdige system. Hverken special- eller generalpræventive virkninger vil nedbrydes ved, at man på dette område i et vist omfang giver betinget dom, altså ikke som hovedregel, men som en ikke ualmindelig undtagelse. Den enkelte, som én gang er blevet dømt betinget for spirituskørsel vil, så vidt jeg kan skønne, have samme incitament til fremtidig at undgå den situation, som hvis han havde afsonet straf. Og den generalpræventive virkning vil være den samme, hvadenten der udelukkende afsiges ubetingede domme, eller der forekommer betingede domme ind i mellem.

Nogle vil måske sige, at den almindelige retsbevidsthed kræver, at der afsiges ensartede og ubetingede domme i disse sager. Men jeg tror ikke, det er tilfældet. Hvis man foretog en gallupundersøgelse, tror jeg det ville vise sig, at retsbevidstheden slutter sig til de synspunkter, jeg her har gjort gældende.

Det, jeg her har sagt om spiritussager, gælder naturligvis kun i relation til den nuværende praksis. Hvis vi får faste promillegrænser — med ét område for bøde og et andet for hæfte — må man naturligvis tage spørgsmålet op til fornyet overvejelse. Men det er min opfattelse, at netop hvis vi får en sådan ordning — hvad guderne forbyde! — ville det være rimeligt at kunne anvende betinget dom, eventuelt med tillæg af en bøde. Og hvis vi — hvad nogle hævder vi burde forsøge — går over til som i Finland at give flere måneders frihedsstraf for ratfylleri, vil det i endnu højere grad være på sin plads, om man kunne anvende betingede domme.

Når jeg er gået så meget ind på dette område, er der to grunde til det. Det er for det første fordi det som sagt er den gruppe af sager, jeg som forsvarer beskæftiger mig mest med. Men det er også, fordi det er et område, hvor en ændring kan ske blot derved, at domstolene ændrer praksis. Det kræver ingen lovændring. Og lad mig udtrykke et ønske om, at der må være en fræk forsvarer, der nedlægger påstanden, og derefter en behjertet underretsdommer, der idømmer den betingede dom; så kan sagen gå til landsretten, som kan stadfæste eller omstøde dommen, således at der bliver mulighed for appel til Højesteret. Så længe kasseapparat-systemet fungerer — underret: 20 dage, landsret: 20 dage —, er der ikke skygge af chance for at gå til Højesteret. Og så længe Højesteret ikke har talt, er der en hel del underretsdommere, der siger som så: Det er ikke os, der skal ændre praksis; det må være Højesterets sag at tage stilling til det spørgsmål.

Må jeg tillade mig en digression. Jeg skal ikke komme meget ind på det, for det er noget, der ligger udenfor emnet. Men det må være naturligt at udtrykke ønsket om, at vi får en lovændring, således at der også kan ske betinget frakendelse af førerretten. Ikke så meget i spritsager, men f. eks. i „klapfejlsager“. Her forekommer frakendelse urimelig hårdt i en lang række tilfælde. Hånden på hjertet — har vi ikke allesammen én eller flere gange kørt sådan, at hvis uheldet var ude, kunne vi have mistet kørekortet? Det er ikke mere end få dage siden, jeg ved et kompliceret kryds i Aalborg, hvor der er flere lyssignaler efter hinanden, standsede fuldstændig korrekt op for rødt. Men så fæstnede mit blik sig — ikke ved det første, men ved det næste lyssignal, som da viste grønt, hvorfor jeg kørte frem. Heldigvis fik min kone mig standset; havde hun ikke gjort det, og var der sket noget, havde jeg næppe haft kørekort idag. Nu kan man selvfølgelig sige, at en vis præsenilitet bevirker, at jeg ikke burde have kørekort, men jeg er alligevel dristig nok til at synes, at det ville være en lille smule for hårdt. Ville betinget frakendelse ikke i virkeligheden være på linie med, hvad der gælder i § 71, stk. 1, 2. led, hvor man, selv når der ikke er sket noget i de enkelte tilfælde, kan frakende kørekortet, når der har været tale om en række færdselsforsæelser?

Unge lovovertrædere

Jeg har hidtil talt om grupper af sager. Nu vil jeg sige noget om en gruppe af personer, nemlig de unge.

Unge mennesker er det for en forsvarer relativt let at få idømt en betinget dom, hvis der da ikke er tale om noget virkelig alvorligt. De ændringer, der indførtes i straffeloven i 1961, navnlig § 91, stk. 2, peger jo i høj grad på brugen af betinget dom overfor unge mennesker, således at man i vidt omfang undgår frihedsstraffe.

Men jeg vil rejse det — måske kætterske — spørgsmål, om dette nu også er ubetinget rigtigt. Nogle hævder, at selv meget korte frihedsstraffe specielt for unge indebærer en betydelig risiko for forråelse, for asocialisering o. l. Men er denne betragtning helt rigtig? Med understregning af, at man på dette område som på så mange andre indenfor strafferetten må gætte eller have på fornemmelsen, er det undertiden sket for mig, når jeg er i retten som forsvarer for den, jeg vil kalde en løjser, en fændengale-mig-fyr, at der allerbagest i min hjerne har rumsteret en tanke i retning af: Hvad med en gang klø? Jeg får hurtigt den tanke manet i jorden, dels fordi den måske ville blive opfattet som udtryk for den præsenilitet, som jeg søger at undgå at få hæftet på mig, dels fordi det uvægerligt vil blive betegnet som en forrående tankegang. Nået hertil har jeg rejst mig i retten og

holdt en smuk forsvarstale for det unge menneske: han er født udenfor ægteskab, forkælet af sin mor, og ganske særlig af bedstemoderen, han har ikke haft den støtte i en god far, som en far jo nu engang kan være, og han er i virkeligheden blevet lokket ud i forbrydelser af dårlige kammerater. Ganske vist må det erkendes, at han har været under børne- og ungdomsforsorg i mange år og har været anbragt på forskellige børnehjem og flere gange har fået tiltalefrafald og også fået sin første dom, med udsat straffastsættelse —, men så har jeg fremhævet, at nu synes der at være tegn på en vis resocialisering, han har fået sin første varige ansættelse — som bud på et apotek, som lærling hos en barber — og denne resocialisering må ikke slås i stykker. — Der er da ikke noget at sige til, at han efter sådan en tale får en betinget dom! Men mens moderen snøfter og bedstemoderen hulker, har jeg en absolut fornemmelse af, at den unge mand inderst inde griner ad os allesammen og tager hjem til de dårlige kammerater og bliver fejret som en helt, fordi han har klaret en vanskelig situation ganske usandsynlig billigt.

Så er det, man siger til sig selv — jeg siger det også som forsvarer —: Mon der dog ikke i nogle af disse tilfælde burde gives betinget straf med straffastsættelse — men sådan, at en del af dommen, 8—14 dage, afsones? Det kan ikke skade nogen at komme ind så kort tid, og jeg tror, at det vil være af betydning både specialpræventivt og generalpræventivt, og også med henblik på samfundets almindelige retsopfattelse. Det skulle være en naturlig betingelse, at afsoningen finder sted ret hurtigt efter, at opdagelsen er sket; der må ikke gå halvandet år, før der afsones 8 dage, for i så fald ville jeg — men nu er jeg ude i den helt store provokation — foretrække den ordning, som jeg ved praktiseres visse steder: at fængsle i grundlovsforhøret, sætte den pågældende ind i 8 dage. Som en anklager engang sagde: Kan vi bare få dem ind i 8 dage, må de gerne få betinget dom bagefter. — Jeg er klar over, at jeg rører ved noget ømtåleligt, men jeg har den personlige opfattelse, at en hel del af de unge mennesker trænger til på kroppen — ikke groft — at mærke, at det er alvor, at straf er straf, og ikke bare får at vide, at de har begået noget, der er galt, og at de virkelig må passe på i fremtiden.

Ja, mine kolleger, jeg er så kommet til afslutningen. Jeg er klar over, at det, jeg her har fremsført, er nogle spredte casuistiske betragtninger over emnet betingede domme. Man kan vel heller ikke forvente andet af en forsvarer. Anklageren skal have en konsekvent linie, som han skal følge, og domstolene skal så vidt muligt skabe et mønster — som dog gerne i en række tilfælde bør kunne fraviges —, mens forsvareren kun skal tage hensyn til den tiltalte i den enkelte sag og for ham søge at opnå

det gunstigst mulige resultat. Man kan derfor godt høre en forsvarer den ene dag procedere udfra visse synspunkter og en anden gang udfra helt andre. Forsvareren skal hverken være systematiker eller videnskabsmand, han skal være opportunist, praktiker og individualist.

Hvis man endelig vil iklæde det, jeg har sagt, „en videnskabelig kåbe“, kunne man måske sige, at jeg har luftet nogle teser, men ikke har været i stand til at opstille en *syntese*. Og hvis man derefter vil sige til mig: Prøv at lave en syntese — ja så skulle det være: de betingede domme er et nyttigt og uundværligt instrument indenfor strafferet og strafferetspleje. Men domstolene spiller efter min mening ikke altid den rette melodi på dette instrument. Domstolene synes slavisk at spille temaet, men viger tilbage for at spille de variationer, som i musikken giver liv og fylde, og som også burde gøre det i vor strafferet.

Hermed, mine damer og herrer, har jeg den ære at inklade min sag til doms. Jeg nedlægger påstand om Deres mildest mulige, eventuelt betingede, afgørelse.

Hans Brøchner.

DISKUSSION

Dirigenten, højsteretsdommer *Theodor Petersen*, fandt det værdifuldt, at højsteretssagfører Brøchner havde grebet emnet an fra en praktisk synsvinkel. Det måtte for alle, der er implicerede i straffeprocessen, være af vigtighed at være livsnære i diskussioner om et emne som dette, ligesom det er godt, at kritik, der kan rettes mod domstolene — også mod Højsteret — kommer frem. Det var rigtigt, som indlederen havde gjort, at advare mod automatisering og skematisering i retspraksis. At bruge „takster“ kan være uheldigt, men det kan også have fordele. Når dommere måske undertiden bruger takster mere, end andre synes om, er det fordi de bl. a. skal tilstræbe ikke at gøre forskel mellem sager, der ligner hinanden. Men der kan på den anden side være forskelle mellem sagerne, som ikke viser sig udadtil.

Højsteretssagfører *Jon Palle Buhl* sluttede sig til indlederens kritik af den automatisering, som gør sig gældende i sager om spirituskørsel. Det var af den største vigtighed at påpege overfor Højsteret, at der — som man også er ved at komme ind på — bør tillægges individuelle momenter i disse sager betydning. Ligeledes måtte man slutte sig til indlederens synspunkter til fordel for en videre anvendelse af betinget dom i sager om arbejdspladstyveri og socialbedrageri. — Buhl ønskede derimod at vende sig mod indlederens udtalelser om sanktioner over for visse unge lovovertrædere, bl. a. voldsmænd. Det er fundamentalt uheldigt, hvis man tænker sig at bruge varetægtsfængsling som en strafsanktion med henblik på opnåelse af general- og

specialpræventive virkninger. Afgørelsen træffes på dette stadium på et utilstrækkeligt grundlag; skyldspørgsmålet er ikke afgjort, og retten har endnu ikke alle de oplysninger, som skal afgøre valget mellem betinget og ubetinget dom. Man bør derfor ikke lette anvendelsen af en betinget dom på et senere stadium ved at gå ind for, at de unge tidligt mærker strafafsoningen på deres skind.

Riksadvokat *L. J. Dorenfeldt*, Norge, glædede sig over de nye tanker og synspunkter, der var kommet frem, selvom han ikke i alle punkter kunne slutte sig til indlederen. Dorenfeldt omtalte særlig den situation, der foreligger i Norge, hvor man står overfor spørgsmålet om, hvorvidt man skal gennemføre det nu 5 år gamle forslag om en ungdomsarrest. Man må stille sig skeptisk med hensyn til nødvendigheden af disse korte „straffechock“. Når det undertiden siges i Norge, at man i nogle tilfælde har været for mild og ventet for længe med den ubetingede straf, er der måske tale om en tendens til efferrationalisering. Hvor det overhovedet er muligt og forsvarligt, bør man øge brugen af betingede sanktioner. Samtidig må man søge at reagere hurtigt og effektivt overfor dem, der kan karakteriseres som ledere i kriminaliteten. Det er et fåtal, og de er vanskelige at finde frem til, men overfor dem må man reagere.

Advokat *Valborg Lundgren*, Sverige, gav udtryk for undren over den strenge retspraksis med hensyn til tyveri på arbejdspladser, som her var blevet omtalt. Man turde antage, at der i Sverige ville være blevet givet betingede domme i de omtalte sager om cigaretter m. v., og iøvrigt ville sagerne næppe blive ført for Högsta Domstolen. Også de omtalte socialbedragerier ville formentlig give betinget dom. En mulighed er at dømme til „skyddstillsyn“, evt. med et kort ophold på 1—2 måneder på en åben specialanstalt, der adskiller sig fra fængsler, — fortrinsvis for de unge.

Gentagne betingede domme eller domme til skyddstillsyn giver anledning til diskussion — mange gør indsigelse mod, at der ingen reaktion sættes ind —, men i en del tilfælde lykkes det at få sådanne gentagne betingede foranstaltninger sat igennem. Et konkret tilfælde omtaltes som illustration til denne problematik. Det drejede sig om en nu snart 30-årig mand, der var begyndt med børneforsorg i 15—16 års alderen, var karaktersvag, umoden og forkælet og let kom ud i kriminalitet. Han fik flere betingede domme, med 6 måneders afsoning ind imellem, og havde nu klaret sig i 3 år efter den femte betingede dom. Der er ingen grund til at tro på de hårde sanktioner; de unge må man prøve at hjælpe igen og igen.

Overfor narkotikaforbrydere har generalpræventionen slået stærkt igennem i svensk praksis, til forsvarernes store bekymring. I nogle sager mod flinke og hyggelige drenge og piger, der havde været mellemhandlere, har man set straffe på 1, 1½ og 2 år, og det er straffe, som har ramt hårdt. Praksis virker automatisk; undertiden kan man få straffen ned på 6 eller 8 måneder, men betinget kan den ikke blive.

— Med hensyn til spiritussager er praksis blevet mere nuanceret, og der er mulighed for betinget dom. Det er nødvendigt, at advokater vedbliver med at forsøge at gøre det klart for domstolene, at sagerne må afgøres med fornuft og ikke som ved en datamaskine. — En svær gruppe er også sager om falsk forklaring i ægteskabssager; der idømmes i Sverige ofte 4—7 måneder, og betinget dom gives som regel ikke. Der burde nuanceres mere.

Alt i alt måtte det siges, at man fra svensk side genkender sine egne erfaringer og synspunkter i det, som højesteretssagfører Brøchner har fremlagt; blot finder man sig ikke i så meget. Det er nødvendigt at vedblive med at føre synspunkterne frem for et stort forum, navnlig i pressen.

Højesteretsdommer *Theodor Petersen* fremhævede, i tilslutning til bemærkninger fra Valborg Lundgren, at ny betinget dom ikke bør være udelukket i praksis, selv hvor der har været idømt ubetingede straffe i gentagelsestilfælde. Den danske straffelov har tidligere sat grænser for ny betinget dom efter forudgående betinget dom, nemlig når der var forskyldt fængsel for lovovertrædelser i prøvetiden. Denne begrænsning er bortfaldet, men der er nok endnu i praksis eftervirkninger af den tidligere tilstand. Og det er formentlig en sjældenhed, at der gives betinget dom tredje eller fjerde gang.

Fængselsdirektør *L. Nordskov Nielsen* nævnte, at frekvensen af betingede domme antagelig har været nogenlunde uændret siden straffelovsændringen af 1961. Man kunne af flere grunde have ventet en stigning. Affattelsen af strfl. § 56, stk. 1, peger på den betingede dom som den primære mulighed, hvor ikke generalpræventive hensyn o. l. taler for ubetinget straf. Det tidligere maksimum af 1 år faldt bort i 1961. Kombinationen af betinget dom og bøde blev indført hvorved det blev lettere at overvinde generalpræventive betænkeligheder. Og den tidligere begrænsning med hensyn til gentagelsestilfælde faldt bort, som omtalt af Theodor Petersen. Nu er det nok muligt, at en vis udvikling af bødeområdet har fundet sted, og at den betingede dom — skønt dens procentvise andel ikke er ændret — har fundet anvendelse på grovere forhold end før. Men det er sikkert rigtigt, at den betingede doms område ikke er væsentligt udvidet i praksis. Der er grund til at tro — navnlig på grundlag af en del udenlandske undersøgelser — at man godt kunne give væsentligt flere betingede domme uden at svække specialpræventionen. Hos domstolene er det formentlig snarere generalpræventive betænkeligheder, der gør sig gældende. Skal man overveje at give flere betingede domme, er det næppe fortrinsvis i gentagelsestilfældene, men snarere på de områder, som indlederen har omtalt. Her er der grund til at overveje, om generalpræventive hensyn ikke kunne spille en mindre rolle. Og man kan spørge: Hvor væsentlige værdier er det, retsordenen beskytter? Dernæst: Hvor stor fristelse er der til at begå de pågældende lovovertrædelser? Og som modstykke hertil: Hvor stort et behov er der

generalpræventivt for en effektiv sanktion? Den kurs, der følges med hensyn til arbejdspladstyverier og socialbedragerier, er sikkert udtryk for en høj vurdering af de værdier, man her beskytter. — Der er i vesteuropæiske lande en tendens til at vige tilbage fra idømmelse af frihedsstraf. Der sættes spørgsmålstegn ved den specialpræventive virkning af kort frihedsstraf, og den personlige frihed er et gode, der nu vurderes højere, medens frihedsberøvelsen er blevet vanskeligere at acceptere for vor kultur. Vurderingerne omkring den personlige frihed og frihedsberøvelsens voldsomhed er noget væsentligt for valgene mellem betinget og ubetinget dom.

I spiritussager er mulighederne for individualisering nok begrænsede, men det kan tænkes at være forsvarligt, at man indenfor et vist område f. eks. anvender betinget dom kombineret med bøde. Problemet er meget stort. Vi idømmer 7.000 hæftestrafte om året for spritkørsel og kan regne med i 1985 at have et fængselsbelæg, der er fordoblet fra 500 til 1.000. Der kan opnås megen prævention gennem polititjeneste for de penge, som frihedsstraffene koster. Hertil kommer det spørgsmål, hvor meget begrebet frihedsstraf tåler at blive udvandet, uden at effektiviteten påvirkes.

For så vidt angår brugen af varetægtsfængsel som sanktion, må man slutte sig til Jon Palle Buhls udtalelser. Det vil være meget vanskeligt at foretage en selektion, og mere generelt står man i fare for at træde en vej, som det er svært at overskue.

Advokat *Arnold Rothenborg*: Man har lyst til at spørge dommerne: Hvad er det for en psykologisk mekanisme, der bevirker, at der tillægges den automatiske anvendelse af frihedsstraf så stor generalpræventiv betydning i visse sager, bl. a. spiritussager? En person er blevet standset af politiet, fordi hans baglygte ikke lyste, og betjenten har opdaget, at han lugtede af øl. Han har haft en promille på 1,00. Den pågældende har haft kørekort i 15 år og har aldrig været ude for noget tilsvarende. Han spiste ude, og en anden, der sad ved siden af ham, pjaltede med ham og slog en snaps i hans øl; sigtede så det godt, men tænkte ikke videre over det. Når sagen rejses, er den en katastrofe for ham; han havde aldrig tænkt sig, at det skulle ske for ham. Ville en betinget dom ikke være mere på sin plads end i et tilfælde, hvor en person — også med 1,00 ‰ på kørselstiden — havde drukket 10 pilsnere den pågældende dag, men normalt drak 12 eller 15 daglig? Og er det generalpræventivt nødvendigt at foretrække de automatiske afgørelser om frihedsstraf fremfor en individualiserende behandling? Det er rigtigt, som nævnt af Nordskov Nielsen, at man kan havne i en inflation i strafbegrebet, således at straffen mister sin generalpræventive virkning.

Højesteretssagfører *Niels Klerk* henviste til det af indlederen nævnte tilfælde, hvor justitsministeren afslog benådning, og spurgte, om ikke denne afgørelse måtte være den rigtige, når en sag var gået gennem tre instanser og endt med ubetinget dom. Ministeren ville ellers usur-

pere domstolenes kompetence. I sagerne om socialbedragerier kunne man være enige om, at de hårde afgørelser er ulykkelige. Men har dommene dog ikke haft en mission, ligesom f. eks. i sager om smugleri og skattesvig? Helt udenfor de præventive overvejelser har domstolene her den opgave at slå fast, at sådanne forhold er alvorlige overtrædelser. Straffen kan have den funktion at skabe en fornemmelse i befolkningen af, at sligt ikke kan passere.

Man må iøvrigt antage, at der allerede er gået inflation i straffen; folk er ikke så kede af at blive straffet. Kan man føje noget til straffen, som er føleligt? Kunne man sende spritbilisterne hen på hospitalerne for at hjælpe dem, der er slået til vrag af bilulykkerne? Det ville gøre indtryk på dem, og andre ville høre om det.

Højesteretssagfører *Brøchner* nævnte i sine bemærkninger til diskussionsindlæggene først, at hans betragtninger vedrørende den korte fængsling i tilknytning til grundlovsforhøret var tænkt som særdeles subsidiære; den primære løsning måtte f. eks. være en delvis betinget dom med afsoning af den ubetingede delstraf hurtigt efter opklaringen. Det er givet, at man skal være meget varsom med at tage stilling på grundlovsforhørets grundlag. Men man må heller ikke som forsvarer være afskåret fra at indtage et utraditionelt standpunkt i et grundlovsforhør. Hvis man ved, at den sigtede står til ungdomsfængsel, kan man undlade at protestere mod varetægtsfængsling og senere have chancen for, at der ikke idømmes ungdomsfængsel. — Advokat Valborg Lundgrens oplysninger syntes at vise, at vi har flere ting at lære i Sverige; man hæftede sig bl. a. ved, at Sverige har færre ubetingede frihedsstraffe i spiritussager. Også den betingede dom efter tidligere sanktioner må man have sympati for; fra praksis kunne nævnes en betinget dom for tyveri overfor en sinke eller åndssvag, der havde haft flere tiltalefrafald og været under åndssvageforsorg, bl. a. i form af anstaltsophold.

Indlederen sluttede sig til Nordskov Nielsens afstandtagen fra de generalpræventive betragtninger, og prognosen med hensyn til antallet af spiritusdomme frem til 1985 viste, at den hidtidige reaktionsform har spillet fallit. Den strafskærpelse, der er sket gennem årene, har ikke virket, og det vil nye skærpelser heller ikke gøre. Det er rigtigt at fastholde det spørgsmål, som Rothenborg stillede: Hvad er det, der får domstolene til at gå så stærkt ind for generalpræventive synspunkter? Domstolene kunne, uden at volde nogen skade, øve retfærdighed i en del sager ved at tage hensyn til individet, og det ville være gavnligt for retsbevidstheden.

Formanden, professor *Knud Waaben* afsluttede diskussionen og fremhævede, at indlederens foredrag på værdifuld måde havde samlet opmærksomheden om betydningsfulde grupper af sager, hvor der kan rettes kritik mod domstolenes praksis. Foredraget og diskussionen havde herved også understreget det generelle spørgsmål om vægten af de generalpræventive hensyn, når valget står mellem betinget og

ubetinget dom. Det ville sikkert være nyttigt at analysere disse hensyn videre, — også således at man spørger med henblik på de forskellige typer af kriminalitet, hvem det er, de generalpræventive virkninger skal nå frem til, og ad hvilke kanaler kendskabet til domstolenes afgørelser formodes at nå frem til disse adressater, og ikke mindst: hvilken forskel det her kan antages at gøre, om en dom er betinget eller ubetinget. Det er også et spørgsmål, om ikke „generalprævention“ i et vist omfang fungerer som en betegnelse og et argumentationsmiddel, der snarere dækker over en vurdering af de strafbare forholds grovhed. Herved må man bl. a. være opmærksom på sammenhængen med vurderingen af de forskellige retsgoder. Der kunne iøvrigt være grund til at nævne, at en diskussion med udgangspunkt fortrinsvis i domme afsagt af Højesteret kan rumme en risiko for, at helhedsbilledet af retspraksis, herunder underretters og landsretters ikke ubetydelige villighed til at forsøge med betinget dom, forrykkes noget.